

KAIP PAGRĮSTAI IR ATSAKINGAI PASIRINKTI PROFESIJĄ?

Algimantas Smailys

Kauno darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos vyr. specialistas, psichologas

PRIMESTAS SPRENDIMAS – SAVAIME BLOGAS

Rinktis profesinę veiklą žmonės pradeda gana anksti. Kartais dar negimę, jau būna paskirti šeimos verslui, giminės tradicijai arba neišsipildžiusioms tėvų svajonėms realizuoti. Nemanau, kad tai yra geras variantas. Kada jūsų likimą bando nulemti tokie dalykai, blogai yra dėl kelių priežasčių. Viena, taip atimama teisė pačiam spręsti pagrindinius savo gyvenimo klausimus. Antra, primestas sprendimas gali visiškai neatitikti jūsų įgimtų ir įgytų savybių bei interesų. Toks sprendimas beveik garantuotai įstumtų į kampa ir laimės gyvenime patirtumėte mažai, nes gyventumėte ne savo gyvenimą. Tiksliau, ne gyventumėte, o vegetuotumėte. Gal ir išbujotumėte (įgytumėte statusą, padidintumėte turtus), bet nesijaustumėte gyvas. Jums neteiktų džiaugsmo veikla, kurioje patirtumėte daugiau streso ir nusivylimo, nes užsiimtumėte ne tuo, kam esate gabus ir kas jums patrauklu. Darbe žmonės praleidžia geriausias savo sąmoningo gyvenimo metus ir šviesiausią paros laiką. Ir nuo to, kaip gerai tą laiką praleisite, priklausys jūsų laimės ir pilnatvės jausmas. Todėl geriausia, kai patys pasirinksite tai, kuo užsiimsite geriausia savo gyvenimo laiku.

PASITARTI SU KUO NORS YRA BŪTINA

Aišku, renkantis profesiją, jaunam žmogui pasitarti su kuo nors yra būtina. Svarbu yra tėvų domėjimasis tuo, kaip jų jus renkatės profesija, jų pagalba bei dalinimasis savo patirtimi bei žiniomis. Tik tėvams dažnai būna sunku susilaikyti nuo spaudimo, todėl kai kurie visai nusišalina nuo savo vaiko sprendimo dėl profesijos. Tai irgi būtų klaida. Todėl, kai tėvai jūsų klausinėja: ką galvojate apie būsimą profesiją, kuo remdamasis priimate sprendimus, dalinkitės savo mintimis. Pasakokite, ką renkasi jūsų draugai ir kodėl būtent tai renkasi. Tikėkite, kad tėvai klausysis jūsų samprotavimų, ne kritikuodami, o susidomėję, kaip jūs prijotote prie savo išvadų, kokia informacija remiatės ir pan. Geri sprendimai yra pasiekiami ne pamokymu, o dialogo būdu. Dialogo, kurio metu ir viena, ir kita pusė klausosi, ką sako pašnekovas. Gerai, kai esate laisvi nuo tėvų lūkesčių, bet žinote, ką jie yra supratę apie gyvenimą. Be to, pats geriausias dalykas, ką tėvai gali padaryti dėl savo vaikų, tai sudaryti sąlygas jiems išbandyti kuo daugiau įvairių veiklų papildomuose užsiėmimuose. Taip pat toleruoti jų pomėgius, kurie tuose bandymuose išryškėja. Galite tai tėvams kartas nuo karto priminti.

PASITEISINA PAGRĮSTAI IR ATSAKINGAI APSKAIČIUOTA RIZIKA

Profesijos rinkimasis yra įdomus ir gali būti žavingas procesas, nes žmogus pats gali spręsti, imtis asmeninės rizikos realizuoti savo idėjų tapti kokios nors srities specialistu. Rizikos momentas savaime yra visiems jaudinantis, o kai kuriems žmonėms – patrauklus. Čia norisi paminėti poeto žodžius: jei nerizikavai – gyvenimas neįskaitytas. Bėda tik ta, kad ne visai rizika pasiteisina. Akla rizika nepasiteisina beveik niekada. Pasiteisina tokia rizika, kuri yra apskaičiuota, pagrįsta pasirengimu. Tada rizikingas būna tik nedidelis šuolis, kurio metu jūs ryžtatės realizuoti gerai apgalvotą idėją, tuo pačiu, atsisakydamas kitų galimybių.

Taigi kaip tą riziką apskaičiuoti, ką tirti, ką žinoti ir kaip pagrįstai ir atsakingai apsispręsti dėl savo profesinės ateities?

ALTERNATYVAS PRADĖJOTE SVARSTYTI JAU SENIAI

Tikriausiai prisimenate pirmuosius svarstymus apie būsimą profesiją. Jie prasidėjo maždaug 6 metų amžiuje, kai dėdės ir tetos pradėjo klausinėti: „tai kuo gi būsi užaugęs?“. Jei klausia, tai tenka kažką atsakyti. Atsakymuose vaikai dažniausiai pamini populiarius herojus, tuo metu prestižą turinčias profesijas, jo aplinkoje gerbiamus darbus, kuriuos papildė savo vaizduote. Tačiau tie atsakymai nebūna atsitiktiniai. Vis tik vienas vaikas renkasi būti policininku, kitas – artistu, kiti statybinkais, lenktynininkais, dainininkais ir t.t. Ir tie skirtingi pasirinkimai būna paremti individualiomis savybėmis, individualia patirtimi ir jau pradedančiais skleistis polinkiais vienokio ar kitokio pobūdžio veiklai.

SVARBU ATSIŽVELGTI Į POLINKIUS

Tad, svarbūs yra polinkiai. Vieni žmonės nuo mažens linkę dirbti su daiktais, įrankiais, ardo žaislus, gamina naujus, konstruoja, stato būstus, verda kofes ir t.t. (polinkis praktinėms – techninėms profesijoms). Kiti domisi augalais, juos sodina, laisto, stebi arba gyvūnais, juos globoja, prižiūri, rūpinasi (polinkis su gamta susijusioms profesijoms). Dar kiti žaidžia vaidmenų žaidimus, eina vieni pas kitus į svečius, gydo, perka, parduoda, organizuoja ir pan. (polinkis su bendravimu, organizavimu susijusioms profesijoms). Kiti greitai išmoksta skaityti, dėlioja smulkius žaisliukus iš vienos kruvelės į kitą, juos skaičiuoja, lygina tarpusavyje, brūkš schemas (polinkis su ženklų sistemomis ir informacija susijusioms profesijoms). Dalis vaikų dainuoja, šoka, vaidina, fantastiškai mėgdžioja suaugusius, piešia ar su malonumu dainuoja (polinkis su menu susijusioms profesijoms). Jau iš šių vaikui mėgstamų žaidimų galima spėti, kuriems dalykams polinkiai jau vaikystėje pasireiškia gana aiškiai.

PAŽINTI PROFESIJAS, JOMS BŪDINGAS VEIKLAS – BŪTINA

Bet tam, kad pagal savo polinkius pasirinktumėte profesiją, reikia pažinti ne tik savo polinkius, bet ir tas profesijas, joms būdingas veiklas. Kai paklausiate vyresnių klasių mokinių apie tai, kiek profesijų pažįsta ir galėtų apibūdinti darbą pagal tas profesijas, jie vidutiniškai pamini 5-7. O pagal Lietuvos profesijų klasifikatorių Lietuvoje yra užregistruota 405 pogrūpių profesijų, į kuriuos įeina apie 6400 specialybių. Kadangi jų yra labai daug ir įvairių, tai tam, kad pakankamai aprėptumėte visą profesijų įvairovę, reikalinga pagalba. Kad pasirinkimas būtų geras, reikia žinoti viską, iš ko galite rinktis. Turėtumėte žinoti visas profesijų grupes, maždaug su kokia veikla ir kokiais darbo objektais bei priemonėmis kiekviena grupė susijusi, kad suvokti, kuri iš šių grupių jus labiau domina. Tada jau smulkiau ir konkrečiau verta pasidomėti tos grupės profesijomis, galvojant apie darbo turinį, kokių savybių tos profesijos iš žmogaus reikalauja, kokia darbo aplinka, kokia profesijos prasmė. Ir ar jums tokia prasmė yra vertinga ir įdomi. Be abejo, galimybės tas profesijas išbandyti bent kiek praktiškai yra ir objektyviai ir subjektyviai ribotos. Todėl dažniausiai tenka pasitenkinti profesijų aprašymais. Šiuos aprašymus galite rasti internete www.euroguidance.lt,

taip pat "Lietuvos profesijų klasifikatoriuje", kurį taip pat galima rasti internete (www.darborinka.lt arba <http://213.197.179.229/>)

PROFESIJA PADĖS TENKINTI JŪSŲ POREIKIUS

Profesijos pasirinkime svarbus momentas yra tada, kai pradėsite suvokti, kaip profesija padės tenkinti jūsų poreikius. O poreikiai labai įvairūs. Vieniems svarbiausia yra saugumas (rinksis profesijas, kurios garantuoja pastovias pajamas, dirbant nereikalauja rizikuoti niekuo). Kitiems svarbus poreikis bendrauti (rinksis profesijas, kur reikia dirbant užmegzti ryšius su žmonėmis, jais rūpintis). Kam svarbu pripažinimas, rinksis prestižines profesijas, pagal kurias dirbdami, jausis gerbiami, galės reikštis viešumoje ir pan. Dar kitiems svarbu, kad darbas būtų prasmingas, naudingas žmonėms. Svarbu, kad supratumėte, koks poreikis veda į atitinkamą profesinę veiklą. Tada galima atsakingiau pasirinkti, nes žmonių poreikiai keičiasi, profesijų prestižai taip pat. O darbo pobūdis, pats veiklos turinys ir jo objektas kinta mažai. Todėl svarbu kaip galima geriau suvokti patį būsimą darbo turinį. Tada bus aiškiau, ar pačioje darbinėje veikloje jūs tenkinsite savo poreikius ir kokius (būti savarankišku, bendrauti, realizuoti savo gebėjimus, būti reikalingu ir pan.).

GERAI PAŽINKITE SAVE, SAVO GEBĖJIMUS

Taigi svarbu yra suvokti, ar numatoma pasirinkti veikla tenkins jums aktualius poreikius. O tam reikia savyje tuos poreikius pažinti ir sugebėti įvardinti. Jei pakankamai gerai pažįstate save, galite įvardinti savo charakterio savybes, būdingus interesus, polinkius, vertybes ir įsitikinimus, kuriais remiatės kasdieniniame gyvenime, tada aiškiai suvoksime, kokia veikla ir kodėl jums tinka, o kokia visai netiktų. Savo poreikius žmonės pažįsta veikloje ir bendraudami bei bendradarbiaudami su kitais. Dar vienas būdas geriau save pažinti yra atlikti psichologinius tyrimus ir jų rezultatus aptarti su psichologu. Tai galite atlikti atvykę į tirtorinę darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybą, kuri yra kiekvienos apskrities centre.

Renkantis profesiją, taip pat svarbu įvertinti savo gebėjimus. Skirtingos profesijos ir jų grupės reikalauja skirtingų gebėjimų. Žmonės savo gebėjimais taip pat labai skiriasi. Jaunam žmogui vienos srities sekasi su nedidelėmis pastangomis (talentas). Kitose – norint pasiekti rezultato, tenka pasistengti daugiau (vidutiniai gebėjimai), o dar kitose, kuo daugiau stengiesi, tuo blogiau gaunasi. Aišku, geriau rinktis tokią veiklą, kurioje galės pasireikšti tie jūsų gebėjimai, kurie yra aukščiausi iš jūsų turimų.

Tada veikla seksis, galėsite tapti tos srities meistru. Jei nepavyksta pasirinkti pagal aukščiausias iš savo turimų gebėjimų, tai vėta rinktis tokią veiklą, kuriai turite ne mažesnius už vidutinius tai veiklai ar profesijai reikalingus gebėjimus. Vidutiniai gebėjimai yra tada, kai pasiektas rezultatas atitinka įdėtų pastangų kiekį. Be to, gebėjimus galima lavinti, ypač jei veikla patinka ir yra įdomi. Tada negaila laiko, žmogus mažiau pavargsta, geriau sukaupia dėmesį, greičiau supranta ir geriau įsitemena. Kitas klausimas, kaip teisingai įvertinti savo gebėjimus. Aišku, jie geriausiai atsiskleidžia veikloje. Todėl labai gerai, kai naudojotės kiekviena proga padirbėti įvairiose srityse, dalyvauti papildomuose užsiėmimuose, sportiniuose ir kitokiuose būreliuose ir t.t.

Atsižvelgus į visus šiuos dalykus, jūsų pasirinkimas bus pagrįstas ir rizika, siekiant pasirinktos profesijos, pasiteisins.